

Veckans växt v. 44 2010

Blålusern (*Medicago sativa* L.)

Det är nog inte många som reflekterat över att de där tunna och goda små alfalfagroddarna, som man kan lägga på ostsmörgåsen eller ha i salladen, är en av världens viktigaste vallbaljväxter som med sina upp till 6 meter långa rötter har förmåga att stå emot svår torka.

Blålusernen, eller alfalfan som den heter i Nya Världen och Spanien, är en flerårig ärtväxt med ett troligt ursprung i Iran, östra Anatolien (Turkiet) och de torra stäpperna runt Kaspiska havet. Där växer nämligen olika närbesläktade vildformer som blott har halva kromosomantalet, 16, jämfört med den odlade lusernens 32 (s.k. tetraploid) och flera dem har förmodligen bidragit till lusernens genupsättning.

Blålusernen är flerårig och trivs bäst i ett varmt klimat på väl-dränerade jordar. Arten har mycket högt fodervärde och ger normalt fyra skördar per säsong, men kan enligt uppgift skördas upp till 12 (!) gånger per år i t.ex. Arizona och södra Californien. I Sverige har den aldrig förmått att konkurrera ut rödklöver som den viktigaste vallbaljväxten. USA och Canada hör till världens största producenter av lusern, men även Argentina har stora odlingar liksom Frankrike, Ungern, Italien och nyss nämnda Spanien. Gullusernen (*M. sativa* ssp. *Falcata* (L.) Arcang.) behandlades tidigare som en egen art, men bildar lätt smutsigt gul-gröna hybrider med blålusernen.

Enligt en teori, som återges av Lesins (1976) är den historiska utvecklingen och domesticeringen av lusern starkt förknippad med tidiga indo-européer och deras hästskötsel. Hästen var en mycket viktig del av de s.k. kassiternas kultur och deras rike omfattade en del av den iranska platån, från nordväst till sydost. Kassiterna var skickliga krigare och utvecklade stridskonsten särskilt vad gällde hästdragna vagnar, och erövrade bland annat gamla Babylonien. Det ligger nära till hands att tro att den tetraploida lusernen upptäcktes under denna tid och togs i odling som viktigt hästfoder. Ordet alfalfa har troligen gjort en lång vandring via det forniranska

aspo-asti (hästfoder), iranskans aspasti, arabiskans al-fisfisa till spanskans alfalfa. Södra Spanien, Andalusien närmare bestämt, var ju under arabisk överhöghet under mer än 800 år och påverkades naturligtvis av språkliga influenser.

Lusernblomman har den egenheten att slå upp med kölen när ett honungsbi kommer för att pollinera. Det här lär sig bina, för så kul är det ju inte att få en snyting när man vill göra ett bra jobb! I

stället går de då in i blomman från sidan för att komma åt nektarn. Numera används därför i allt högre utsträckning luserspecialiserade bladskärarbin för att få till en bra pollinering.

Text: Jens Weibull

Referenser: Lesins, K. (1976) Alfalfa, lucerne. Ur: Simmonds, N.W., Evolution of crop plants.